

Sistem pa slovanska opozicija.

Dokazovali smo mnogokrat, da avstrijski Poljaki so tisti instrument, ki najnatančneje kaže na političko vreme, na kakovost celokupnega sistema. Dokler je poljsko plemstvo tisto sredstvo, s katerim se pri sopolmoči nemških sedanjih polucentralistov vzdržuje sistem in določujejo parlamentarne večine tostranskega osrednjega parlamenta, je to znamenje, da traja protislovanski sistem še nadalje, naj bode na krmilu kakoršna koli vlada. Na preobrat bi kazalo le tedaj, kedar bi vstopila vlada z očitno ali izrecno tendencijo, da noče poštovati poljskega plemstva, da išče drugih zvez za parlamentarno večino, da skuša skrbeti število poljskih zastopnikov ter v smislu pravičnega sorazmerja vplivati na pomnoženje zastopnikov ruskega naroda v Galiciji. Take vlade doslej pa še ni, in da ne pride kmalu, krivi so poleg drugih činiteljev tudi slovanski zastopniki sami.

Poljaki se dobro počutijo, in oni ostajejo, kar so bili, in nas čisto nič ne moti, ako se oni včasih udajo pri glasovanjih za kako drobtino Slovanom na korist: kaj takega more zaslepiti le tiste, ki ne poznajo pomena poljske politike v celokupnem sistemu.

Neizpremenjeno in ugodno položeno Poljakov je torej najboljši dokaz o neizpremenjenem protislovanskem sistemu, in to je glavna točka, katere bi slovanski zastopniki ne smeli prezreti pri nobenem svojem koraku. Avstrijski Slovan, ki ne poševa tesne zveze poljske politike s sistemom, ne more nikdar voditi dobre politike slovanskim narodom na korist.

Poljaki ostajejo najzanesljiviše kazalo političkega vremena, in čim več vpliva imajo poljski plemiči, toliko neugodniše je isto vreme za slovanske narode. To je dobro vedeti posebnostim, ki se pod političkim podnebjem ne znajo dovolj sukati po drugih znamenjih. Iz tega je razvidno, kakó napačna je bila poprejšnja politika Staročehov, ki so se vezali v železni obroč, v katerem so za Taaffejeve vlade Poljaki takisto imeli glavno vlogo in besedo; a še napačniše bi bilo, da bi tudi, po propadu Staročehov, kak slovanski oddelek hrepenel po obnovljenju parlamentarnih zvez s Poljaki. Taka politika bi dokazovala, da se iz bližnje in oddaljene prošlosti ne znamo učiti ničesar. Zveza s poljskim plemstvom je za razsvetljene slovanske zastopnike nemožna, in ko bi n. pr. Mladočehi zabredli v tako združenje, propadli bi ob končnih nevspehih, in narod bi imel vso pravico, s kamenjem lučati po njih še v več

meri, nego po staročeskem, od češkega plemstva zavedenem vodstvu.

Take zmote od Mladočehov nikakor ne pričakujemo, pač pa se je treba bati, da dosedanja koalicija ni dovolj izmodrila nekaterih slovanskih frakcij državnega zbora, naj so bile v koaliciji ali pa zunaj koalicije. Teh frakcij tudi mi ne poboljšamo, toliko večjo dolžnost pa imamo sedaj, ponoviti vprašanje: Zakaj pa prav za prav gre? Česa se bojé zaščitniki protislovanskega sistema in parlamentarnih zvez, ki odgovarjajo temu sistemu?

Glasilo avstro-ogerske zunanje politike, zajedno nekako „prostovoljno“ poluradno glasilo vsakodobne notranje politike, je sedaj, ob nastopivši krizi, dvakrat zaporedoma v posebnih člankih povdarjalo, da je koalicija ali analogna zveza potrebna še nadalje v pollačenje državnopravnega, nacionalnega in političko-socialnega radikalizma.

Z malo besedami je klasično označen celokupni sistem pa namen sedanjega delovanja našega centralnega parlamenta. Sedanji sistem se protivi izvršenju državnih historičkih prav, popolne narodne enakopravnosti in socialno-gospodarskih preosnov, posebnost širšega volilnega prava. Taka je bila za Taaffeja, za dosedanje koalicije, in tako položeno hočejo imeti še nadalje, naj si bode na čelu katero koli ministerstvo. Taaffe se je upiral posebnost izvršenju češkega historičkega državnega prava; čehom kraljevstva ni dovolil niti notranjega češkega uradovanja, in je to bila zadnja stopinja, ki je privedla Staročeha k propadu. Kljub temu, da so nemški združeni levičarji dvakrat predložili zbornici poslancev poseben jezikovni načrt, ni Taaffe zasnoval vladne, osnovnemu narodnostnemu členu zares odgovarjajoče predloge za dejansko in pravo izvršenje narodne enakopravnosti. Koaličijska vlada je zaradi koalicije stopila še nekaj stopinj niže ter je sprejela v svoj program celó postulat, da prestanejo vsa državnopravna in narodna vprašanja, v tem ko je pri političko-socialni glavni točki, pri volilni preosnovi, pokazala popolno onemoglost ter odstopila proti svoji volji. Jedino, kar je dosegla ravno poslovilna se koaličijska vlada, je bilo to, da je poleg obligatnih in za sistem konstitutivno potrebnih Poljakov pridobila nekaj slovanskih frakcij, pripadajočih raznim slovanskim narodom. Ta zasluga je pozitivna in za protislovanski sistem zajedno — glavna.

Zgorej mišljeni poluradni list je namreč razodel, da n. pr. slovenska frakcija je bila v koaliciji potrebna, da bi se kazalo sofistiki, da sistem, oziroma koalicija se ne obrača proti Slovanstvu, ampak zgolj proti nem-

njenemu trovrstnemu radikalizmu. V resnici se povdarja po imenu ta „radikalizem“, misli pa se na Slovanstvo, in s tem je dan jasen in razločen odgovor na vprašanje, česa se bojé pri protislovanskem sistemu.

Da ostanemo pri Slovencih, koaliciji ni šlo zato, da vstopijo v njo vsi slovenski zastopniki, temveč da se jej pridružijo vsaj nekateri izmed njih. Tudi samo s sedmoricco slovenskih poslancev so mogli zaščitniki protislovanskega sistema kazati na to, da *slovenski narod* ni absolutno nasproten koaliciji in s tem sistemu, temveč le odlomek tega naroda. Analogno so privabili v koalicijo tudi frakcije drugih slovanskih narodov. Moralni sofizem v opravičenje koalicije je bil s tem dejanski dosežen, in zunanji svet je moral verovati, da koalicija ne deluje proti Slovanstvu, temveč le proti „radikalizmu“. Kak je ta radikalizem, o tem zunanjemu svetu ni treba dajati posebnega računa; saj proti „radikalizmu“ so „zmerne“ stranke tudi drugih držav.

Iz ničesar ni bolj razvidna zaslepljenost nekaterih odlomkov slovanskih zastopnikov, nego iz pomena, ki ga jim prikrito, tu pa tam tudi očito pripisuje in pridaje protislovanski sistem. Iz tega pa sledi potreba, da se začnejo slovanski narodi zavedati, koliko so vredne tiste pretveze, s katerimi slovanski oportunisti, vstopivši v protislovanske parlamentarne zveze, zagovarjajo svoje postopanje. Slovenski Klunovci so za lečo Celjskih vspelednic podpirali protislovansko koalicijo in s tem podpirali sofizem, kakor da bi ves slovenski narod odobral take parlamentarne zveze in po njih podpirani protislovanski sistem. Zajedno je ista slovenska koalicijska frakcija popolnoma uničila pomen zunaj koalicije ostavše slovenske frakcije. Takó se uničuje pomen tudi zaresnih slovanskih opozicij. Teh se protislovanski sistem ne boji, dokler ostajajo odlomki posamičnih slovanskih narodov v parlamentarnih zvezah, podpirajočih obči politični sistem.

Za slovanske narode ima opozicija pri sedanjem položaju pomen le tedaj, ako se odločijo vsi zastopniki kakega teh narodov za opozicijo; ker pa je potreben ne le zunanji moralni vpliv, temveč tudi pozitivni parlamentarni uspeh, treba je, da se vsi slovanski odlomki združijo ne le od slučaja do slučaja, temveč v formalni zvezi za skupno postopanje s stališča opozicije.

Mladočehi so postopali popolnoma korektno, in so druge česke frakcije krive, da ni bil formalno več češki narod zastopan v opoziciji, in so zopet druge slovanske frakcije zakriville, da ni bilo prave formalne zveze slovanske opozicije in vsled tega tudi ne toliko pozitivnih parlamentarnih uspehov, kakoršnih so potrebni slovanski narodi.

Kar se je zagrešilo doslej, naj bi popravili za naprej, a oportunisti slovanski, kakoršne imajo n. pr. Slovenci, nekoliko tudi Hrvati in Malorasi, so nepoboljšljivi, in sedaj je prva potreba, da izpregovoré slovanski volilci nasproti takim zastopnikom.

Sedaj ne gre za doseganje mrvic, ampak za vzdržanje ali pa za omajanje sistema; sistem se omaje pa le pri skupni, dosledni in vstrajni slovanski opoziciji. Taka vprašanja, kakoršna je „Celjsko“, so sto in stokrat opasnejša slovanskim narodom, nego pa tistim, ki nasprotujejo njih ugodni rešitvi. Kajti s takimi vprašanji se opravičujejo slovanski oportunisti najslabše vrste, da v protislovanskih parlamentarnih zvezah podpirajo protislovanski sistem, z druge strani pa motijo slovanske narode, da pozabljajo, kar je za nje glavno, namreč da bi se rešila osnovna vprašanja glede na njih nacionalna in historiska državna prava. Nacionalni nasprotniki, kakor nalašč dajejo vpra-

šanjem najnižih redov pomen vprašanj prve vrste, s tem za-
držujejo slovanske politike po cela leta, da se ne lotijo intenzivnega dela pri važnejših vprašanjih in točkah fundamentalnega pomena. S tem se trati nad vse dragi čas sedanjega občega miru, in ko bi kakor si bode prenehala ta ugodna doba za reševanje osnovnih točk slovanskega programa, ostali naj bi slovanski narodi — nepripravljeni in, vajeni jedino bojev za malenkosti, naj bi v odločilnih trenotkih kar radostno sprejeli ponujane jim drobtinice.

Uže mnogokrat se je posrečilo nacionalnim nasprotnikom, da so premaknili stališča spornih točk ter takó slovanske kratkovidneže privledli tje, kamor so hoteli. V sedanji dobi občega miru pa računajo isti nacionalni in politični nasprotniki kar na konečni obračun s slovanskimi narodi, in v ta račun spada tudi vstvarjanje in vzdrževanje takih parlamentarnih zvez, katere odganjajo slovanske zastopnike od glavnih ciljev. Nič ni opasnejšega, nego so take, zvito stavljene zanjke: s te strani se torej slovanski zavezniki protislovanskih parlamentarnih zvez pri fundamentalnih zagrešajo proti slovanskim narodom; da, zagrešajo se tudi proti fundamentalnim interesom države, ker postajajo sokrivi, da se obči mir ne porablja za rešenje osnovnih notranjih, rešitve neizogibno potrebnih vprašanj. Nikdar torej ni dovolj, da zopet in zopet opozarjamo na opasnost, ki je s tukaj povdarjanega stališča v tem, da se slovanske frakcije cepijo ter stopajo v protislovanske parlamentarne zveze. S tega stališča zagrešajo tudi slovenski Klunovci toliko, da ne popravijo obče škode niti s tem, ko bi pridobili 5 ali 10 popolnoma slovenskih gimnazij, ne pa da se borijo za nekaj utrakvistčnih vspelednic dvomljive vrednosti. Nacionalni nasprotniki vedó, kaj delajo, slovanski oportunisti pa zapravljajo glavna uslovja slovanskim narodom za malenkosti, ki bi pri normalnih razmerah ali, kar je vse jedno, po doseženi rešitvi nacionalnostnega vprašanja, pripadale same po sebi, in bi se potem tudi nihče ne izpodtikal nad njimi.

Proč torej s tako opasno politiko dosedanjih slovanskih oportunistov in pravih političnih pritlikovcev, in kolikor so zavestni, malovrednih streberjev! Nasproti protislovanskemu sistemu je potrebna drugačna politika, politika složne, dosledne in vstrajne opozicije v razgovorjenem smislu. Vsako drugo prenehavanje in popuščanje ne dovaja do glavnega cilja, temveč spravlja s prave poti lojalnim slovanskim narodom in celokupni državi na škodo. Od zavesti slovanskih volilcev je mnogo zavisno; ako si bodo še nadalje izbirali oportuniste za svoje zastopnike, jim zgodovinska dejstva prekrizajo najboljše nadeje in račune, in ista dejstva bodo svedočila, da slovanski narodi niso bili — zreli v dobi, ko je šlo za odločitev njih obstanka ali neobstanka.

Slovanskim narodom nalaga po vsem tem sedanja doba občega miru velike in največe dolžnosti; naj se izkažejo, da so bili vredni sinovi take redke dobe v Evropi.

Gospodar pa hlapec.

Povest L. N. Tolstega, prevel M. Hostnik.

(Konec VI. zaglavja).

In misel o tem, da more on biti ravno tak milijonar, kakor Mironov, kateri je začel z ničem, ta misel je tako vzburla Vasilija Andrejiča, da je počutil potrebo pogovoriti se s komurkoli. No govoriti ni bilo s kom Ko bi se

dopeljal do Gorjačkina, pogovoril bi se s pomeščikom, oplahotal bi ga, kakor se gre.

„Viš, kakó vleče! Zanesé tako, da se jutri ne izkobaš!“ pomislil je, prislušuje se k sunku vetra, kateri je vlekel v predek, nagibaje ga in sekal v njegovo steno s snegom. On se je privzdignil in se oziral; v belej, zibajočej se temnoti vidna je bila samo črneča glava Muhortega in njegov hrbet, pokriti z razvejajočo se plahto, in pa gosti zavezani rep. Okrog pa z vseh strani, sprede, zadej — povsod je bila jedna in ista jednoobrazna bela zibajoča se tema, včasih kakor da malo malo prosvetljuje se, včasih pa še bolj zgoščajoča se.

„Bedak, da sem poslušal Nikito“, mislil je. „Peljati bi se bilo treba, nekam bi se uže pripeljala. Vsaj nazaj v Griškino bi se pripeljala, nočevala bi pri Tarasu. Sedaj pa sedí celo noč. Pa kaj dobrega je pa bilo? Da, to da Bog daje za trude, ne pa postopačem, ležebokom (lenuhom) ali tepcem. Pa pokaditi je treba. On je sel, izvlekel cigaretnico, legel na trebuh, zakrivaje s polo ogenj od vetra, no veter je nahajal hod in gasil jedno žveplenko za drugo. Konečno se mu je vendar posrečilo zažgati jedno in zakuriti cigareto. To, da je dosegel svoje, ga je jako obradovalo. Dasi je cigareto pokadil bolj veter, nego on, začignil se je on vendar kake trikrat, in postalo mu je zopet veseleje. On se je zavalil zopet k zadku, zaval se in zopet začel vspominjati, sanjariti in je popolnoma nepričakovano izgubil zavest in zadremal.

No nakrat ga je nekaj sunilo in razbudilo. Ali je Muhorti izpulil izpod njega slame, ali pa ga je znotraj nekaj zamajalo — pa on se je zbudil, in srce mu je začelo biti tako hitro in tako silno, da se mu je zdelo, da se sani zibljejo pod njim. Odprl je oči. Okolo njega je bilo še zmerom ravno tisto, samo da se mu je zdelo svetleje. „Zari se“, pomislil je, „gotovo tudi do jutra ni daleč“. No takoj je vspomnil, da posvetlelo je zato, ker se je mesec pokazal. On se je vzdignil, ogledal s prva konja. Muhorti je stal vedno še zadom k vetru in se ves tresel. Zasipana snegom plahta zavrnila se je na jednej strani, šleja zlezla je na bok, in zasipana snegom glava z razvejajočo se čelko*) in grivo videla se je sedaj boljše. Vasilij Andrejič nagnil se je sedaj čez zadek in pogledal zadej. Nikita je še vedno sedel v istem položnju, v katerem je sel. Rjuha, s katero se je prikrival, in noge bile so mu gosto zasute snegom. „Kaj pa, če zmrzne mužik; slaba obleka je na njem. Še sodili te bodo zanj. Lej, kak neumen narod. Zarés neobrazovanost“, pomislil je Vasilij Andrejič in hotel je s konja sneti plahto in nakriti Nikito, no vstati in vrteti se je bilo hladno, in tudi konj, bal se je, lahko zmrzne. „In k čemu sem ga vzel. Vse to je samo njena glupost!“ pomislil je Vasilij Andrejič, vspominjaje neljubo ženo in prevahal se je zopet na prejšnje mesto k predku sanij. „Tako-le je strije jedenkrat vso noč v snegu prosedel“, vspomnil je, „pa nič ni bilo. No, ko so pa odkopali Sebastijana“, predstavil se mu je takoj drug slučaj, „ta je pa umrl, zakamenel je ves, kakor mražena tuša.“**)

„Ko bi bil ostal nočevati v Griškinu, nič tega-le bi ne bilo“. In skrbno zapahnilviš se tako, da bi se toplota meha nikjer ne gubila zastonj, in da bi ga grelo povsod, na vratu in na kolenih in na nogah — zakril je oči in zopet poskušal zaspati. No poskušal naj je kolikor je hotel, uže se ni mogel pozabiti, nego, nasprotno, čutil se

je popolnoma bodrim in oživiljenim. Zopet je začel šteti dobičke, dolgove od ljudij, zopet se je začel bahati sam pred seboj in radovati se na-se in na svoje položnje; no vse se je sedaj pretrgavalo, ker zalézoval ga je strah in zopna misel, zakaj ni ostal nočevati v Griškinem. „Kaj bi bilo tako-le! ležal bi na klopi, toplo“. Nekoliko-krat se je prevračal, ukladal se, želé najti položnje bolj udobno in začiščeno od vetra; no vse se mu je zdelo neprikladno: zopet se je povzdigoval, premenjal položnje, zakrival noge, zamiževal in potihal. No ali so sključene noge v trdih valenkah začele ščemeti, ali pa ga je kje propihavalo, in on, nedolgo poležavši, vspominjal je zopet z dosado (nevoljo) na sebe, kako bi on sedaj-le spokojno mogel ležati v toplej hiši v Griškinem, in zopet se je vzdigoval, obračal, zavijal in zopet ukladal.

Jedenkrat se je zdelo Vasiliju Andrejiču, da sliši daljnji krik petelinov. Obradoval se je, odvrnil kožuh in začel napreženo poslušati; no naj je kolikor je hotel naš preglaš sluh, nič ni bilo slišati, razen zvoka vetra, žvižgajočega v ojnica in trepavšega robec, in snoga, bijočega ob kraje sanij.

Nikita je sedel ves čas tako, kakor je sel zvečer, ni se genil in celó ne odgovarjal Vasiliju Andrejiču, kateri ga je klical kaka dvakrat. „Njega vse to malo briga, menda spi“, mislil je nevoljno Vasilij Andrejič, pogleduje čez zadek sanij Nikito, zasipanega na gosto s snegom. Vasilij Andrejič je vstajal in legal dobrih dvajsetkrat. Zdelo se mu je, da ne bode konca tej noči. „Sedaj je menda uže blizo k jutru“, pomislil je jedenkrat, vstal in se oziral. „Koliko je neki ura? Mrzlo je odpenjati se. Nu, pa ko zvem, da se bliža jutro, bode vendar veseleje. Začnemo zapregati.“ Vasilij Andrejič je v globini duše vedel, da ne more biti še jutro, no on je vedno silneje in silneje začel izgubljati pogum, in hotel je v jeden in isti čas poskusiti in prevarati se. Previdno je odpel kožuh, zasunil roko pod pazduho in dolgo kopal se, predno je obtipal uro. Komaj komaj je izlekel svoje srebrno uro z emaljevimi cveticami in začel gledati. Bez ognja ničesar ni bilo vidno. Legel je zopet na trebuh, podpre se s koleno in komolci, kakor tedaj, ko je zažigal cigareto, izlekel žveplenke in začel zažigati. Sedaj se je dela lotil natančneje, in obtipavši žveplenko z največjo množico fosfora, užgal jo takoj. Podsnivši kazalo pod svetlobo, pogledal je in svojim očem ni verjel... Bilo je še le deset minut na jedno. Vsa noč je bila še sprede.

„Oh, dolga noč!“ pomislil je Vasilij Andrejič, in počutil, kako ga je mraz preletal po hrbtu; zapel se je zopet, zaval se in pritisnil se v ogel sanij, češ, da bi pokojno pričakoval. Nakrat je skvoz jednoobrazni šum vetra natanko zaslišal nov, živ zvok. Zvok vsiljeval se (postajal močnejši) je ravnomerno, in ko je došel do polne jasnosti, začel je ravno tako ravnomerno oslabevali. Ni se moglo dvomiti, da je to volk. In ta volk je tulil tako nedaleč, da je bilo po vetru jasno slišati, kako je on povračuje čeljusti, izmenjal zvoke svojega glasu. Vasilij Andrejič je odvrnil vratnik in pazno slušal. Muhorti je tudi napreženo slušal, migaje z ušesi, in ko je volk končal svoje koleno,*) predstavil je konj noge in svarično prhnil. Za tem Vasilij Andrejič uže ni mogel ne samo zaspati, no celó ne vspokojiti se. Naj je trdil se kolikor ugodno misliti o svojih računih, o trgovini in o svojej slavi in svojem dostojanstvu in bogatstvu, vendar je strah

*) Lasje na čelu.

**) Tuša — zaklana svinja ali druga klavna žival. Op. p tukaj — tuljenje volkovo. Op. ur.

*) Koleno pomenja tudi oddelek kakega glasbenega komada.

dobival čedalje večjo oblast nad njim, in v vseh mislih je prevladala in k vsem mislim se je primešavala misel, zakaj ni ostal nočevati v Griškinem.

„Bog z njim, z lesom, saj je bez njega opravkov, hvala Bogu, dovolj. Eh, nočeval bi“, govoril je sebi. „Pravijo, da pijanci zmrzujo“, pomislil je. „Jaz pa sem pil“. In prisluščujoč se k svojemu občutku, čutil je, da se začenja tresti, sam ne zna, zakaj se trese — od hlada ali od straha. Poskušal je zakriti se in ležati, kakor prej, no uže ni mogel stvoriti tega. On ni mogel ostajati pri miru, hotel je vstati, lotiti se česarkoli, da bi zaglušil vzdigajoči se v njem strah, proti kateremu se je čutil bezsilnim. Zopet je začel segati po cigaretah in žveplenkah, no žveplenke so ostale samo tri še in vse najslabše. Odmrville so se vsem trem glave in niso zagorele.

„E, da bi te hudič odril, prokleta, prováli se!“ obrogal je sam, ne vedé, koga, in zabrusil zmečkano cigareto. Hotel je zabrusiti tudi žvepleničnico, no ustavil je dvignjenje roke in sunil jo v žep. Lotil se ga je tak nemir, da ni mogel več ostati na mestu. Izkobacal je iz sanij, stopil zadom k vetru in začel zopet podpasovati se na trdo in nizko.

„Kaj bi neki ležal tu, smrti čakati, ka-li? Sedem

na konja, pa marš“, prišlo mu je hipoma v glavo. Če pojaham, se konj ne ustavi. Njemu“, pomislil je o Nikiti, „je vsejedno, kedaj umre. Kako je njegovo življenje. Njemu življenja tudi žal ni, jaz pa, hvala Bogu, imam toliko, da lahko živim . . .“

In odvezavši konja, vrgel mu je póvode na vrat in hotel skočiti nanj, no kožuha in črevlji — to je bilo tako težko, da mu je spodletelo. Takrat je stopil na sani in hotel s sanij sesti. No sani so se skoro preobrnile pod njegovo težo, in on se je zopet utrgal. Naposled, v tretjič, potegnil je konja k sanem in stopivši previdno na kraj sanij, dosegel je vendar to, da je legel na trebuh poprek hrbta konja. Poležavši tako, sunil se je kaka dvakrat naprej, in na zadnje vrgel nogo črez hrbet konja in se usel, upiraje se z nogami na dolnji jermen šleje. Sunec zmajavših se sanij razbudit je Nikito, in on se je nekoliko vzdignil, in Vasiliju Andrejiču se je zazdelo, da on govori nekaj.

— Vas, bedake, poslušati! Kaj bodem tako-le pogibal, ka-li? — zakričal je Vasilij Andrejič, in podpravljaše pod kolena razvezajoče se pole kožuha, vrnil je konja in pognal ga proč od sanij v onem pravcu, v katerem je po njegovej misli imel biti les in stražarjeva koč.

Iz M. J. Lermontova.

XXIV.

С м е р т ь.

S m r t.

S m r t.

Закатъ горить огнистой полосой;
Любуюсь нѣтъ безжизненно подъ окномъ.
Быть можетъ, завтра онъ заблещеть надо мною

Безжизненнымъ, холоднымъ жертвенномъ.
Одна лишь дума въ сердцѣ опустѣломъ,
То мысль объ ней . . . О! далеко она,
И надъ моимъ недвижнымъ блѣднымъ тѣломъ

Не упадетъ слеза ея одна!
Ни другъ, ни братъ прощальными устами
Не пощалуютъ адъсь моихъ ланитъ,
И сожальнью чуждыми руками
Въ сырую землю буду я зарытъ.
Мой духъ утонетъ въ безднѣ безконечной . .

Но ты . . . О! пожалѣй о мнѣ, краса моя!
Никто не могъ любить, какъ я,
Такъ пламенно и такъ чистосердечно.

Izvirnik.

Zapad gori ognjenoj mi svetloboj;
Pod oknom gledam jaz si jo molče,
Morda osveti jutri mene on bliščoboj,

Mrliču hladno-mrtvemu sije.
Ena je misel v srci osamelem,
To misel je o njej . . . О! daleč je
In pri telesi mrtvo-onemelem

Ne bode solze njene ni jedne!
Ni drug, ni brat poljubom mi oprostim
Ne poljubita lica hladnega,
In s srcem, od sožalja čisto prostim,
V zemljo zakopljejo me mrtvega.
Moj duh v bezkončni pa prostor poplava . . .

A ti . . . Žaluj o meni ti, krasavica!
Ko jaz, nikdo ni mogel dati ti srca,
Nikdo, ko jaz, v ljubezni ne vzdihava.

Fr. Celestin.

Занадъ гори огненной ми свѣтлобой;
Под окномъ гладамъ язъ си жъ молча,
Морда освѣти ютри мене онъ блищобой,

Мрличу хладно — мртвему сѣмъ.
Една жъ мыселъ въ срци осамѣлемъ,
Та мыселъ жъ о ней — — О! далечъ жъ
Ии при тѣлесѣ мртво — онемѣлемъ,

Не бже солза нжене ни једне!
Ни друг, ни братъ подлюбомъ ни опростымъ
Не полюбита лица хладнега,
Ии с срцемъ, од сожальа чисто просты
Въ землжъ законплемъ жъ мртвега.
Мой духъ въ безкончный на просторъ поплыва . . .

А ты . . . жалуй о менѣ ты, красавица!
Ко язъ, никдо нѣ могелъ дати ти срца,
Никдо, ко язъ, въ любезни не надыхава.

Лажурскій

Pobirki z Dunaja. II.

Dvorno gledališče slulo je po svojih izbornih predstavah. V obče opravičuje tudi še sedaj to veljavo ter je še vedno to, kar je bilo — jeden prvih nemških odrov. Zlasti goji klasične drame ter fine vesele igre. Med klasiki je prvi veljak Shakespeare, in njegove drame predstavljajo se večinoma vzgledno. Videl sem n. pr. njegovega „kralja Leara“, naslovno vlogo igral je slavni Sonnenthal v istini tako mojstersko dovršeno, — a tudi druge vloge bile so v tako izvrstnih rokah, da je ta predstava bila meni — relativno marljivemu obiskovalcu gledališč — nepozaben užitek. V „Romeo in Julija“ pa mi, žal, obe naslovni vlogi niste prijali; tudi kritika jima ni bila mila. — Letos vprizorili so tudi na novo

„Sanj poletne noči“ in to z najboljšim vspehom. Saj pa je uže scenerija sama tako krasna, da je vredno ogledati si predstavo, tudi ako bi ne bila mojsterska igra g. Hohenfels sama ob sebi privlačni magnet. — Od Goethejevih del predstavlja se izborno njegov „Faust“ in sicer vsak del za se, okrajšan seveda, na jeden večer. Obžalovati je treba, da se je zavrgla starejša navada, razdelitev na tri večere, kajti sedaj traja jedna od 7 do pol 12, in naravno in umevno je, da človek v tem času onemore duševno in telesno, da mu je nemogoče sleliti do konca z vso pozornostjo. — Novejša dela so v obče redka, a tudi nimajo dosti sreče. Spomina vredno je, da se je letos tu vprizorilo najnovejše Ibsenovo delo „Mali Eyolf“, ter da ste se isto tako ponavljali istega dramatika starejši, tudi za slovenski oder jako primerni igri „Stebri naše družbe“ in „Sovražnik svojega ljudstva“.

Sem ter tje poskušajo tudi na dvornem gledališču izkopati kako starino, tako še te dni tudi Slovencem dobroznani igrokaz „Na Osojah“, to pa v obče ne vspeva. Nekdaj toliko priljubljene Birch-Pfeiferičine igre: „Cvrček“, „Mesto in vas“ i dr. vzdržujejo se še vedno.

Letos vzbudila je občo pozornost in zanimanje pridobitev Mitterwurzerjeva in Sandrockina. — G. Mitterwurzer bil je uže jedenkrat član tega gledališča, potem pa gostoval in potoval po vsi Nemčiji. On je izboren igralec in nevaren tekmeč slavljeneja Sonnenhala. Njemu na ljubo vprizarjale so se tudi igre, v katerih si je pridobil posebno slavo. Gd. čna Sandrockova prestopila je sem z nemškega narodnega gledališča, ter je namenjena v nasled-nico oboleli slavni g. Wolterjevi. Dunajčanom prikupila se je uže poprej, a tudi sedaj si je s svojo duhovito, realistično igro dosegla velike vspehe, dasi včasih pretirava. V obče so „na dvoru“ sedaj združeni zastopniki poprejšnje patetične in sedanje realistične šole, ter je mnogokrat celotni vtis kake igre vsled teh nasprotstev posamičnikov nekako neugoden — Wolter bila je izborna, nedo-sežna igralka, ali njena patetična deklamacija ni mi hotela nikdar ugajati, in zato upam, da jo Sandrock pri svojem velikem talentu in marljivem študiju celó preseže s časom.

Jako važne in popularne so postale nedeljske popoldnanske predstave, ker omogočijo za izredno nizko vstopnino poset gledališča tudi manj imovitim krogom, in so namenjene zlasti tudi dijaštvu. Predstavljajo se tedaj le klasične igre, ter opozarjam zato zlasti sloven. velikošolce, naj ne zamudé uporabiti to lepo priliko, kajti doslej kaže se med njimi le malo zanimanja za ta prevažni prosvetni zavod.

Severus.

D O P I S I.

Istra, 18. junija.

U pozivu na predplatu god. 1893. pišete Vi u 1. broju Vašega cienjenega lista: „Slovanski Svet“ bode poštevati slovenske razmere in pri teh razpravljaj tudi taka vprašanja, ki se dostajajo slovenskega ženstva, učiteljstva in dijaštva.“ Ovim mjesecom započeli ste obšir-neje pisati o ženskem pitanju; razboritiji slovenski sveučilištari izbrali su Vaš list svojim glasilom; a što je s učiteljstvom? Pošto znadem, da se Vi od svoga vrednoga programa niti za slied ne odalečite, i pošto sam uvjeren, da Vaš list čitaju mnogi učitelji u Istri, nastojat ću, da kažem dvie, tri o micanju slavenskoga učiteljstva Istre.

Velim o micanju, ali morao bi kazati baš protivno. U zadnje vrijeme počelo se jedva nešto prepirati, a nešto i raditi. U jednom dielu Istre rodio se neki učiteljski Mahnić, koji je prouzročio nekoliko prepira medju svojim sudrugovi. Eto već dva stališa sa svojimi Mahnić! Nesretan si nješni spole, kad se složiše ta dva faktora, da udaraju po tebi! Ali znaj ujedno, da ti stvori te samo pretvaraju: egoisti su na jeziku, a optimisti na srcu. Njima je taj „beau sexe“ veće strašilo, nego li sami vrag. „Zanemarjati nežni spol, človeštva lepši in boljši del, kaka zarobljenost!“ Strit. V. zv.

Svećenstvo i učiteljstvo razdieljeno je u dva neprijateljska tabora. Sijati neslogu i nemir medju svojimi sudrugovi, to su mahničanska nastojanja, kojima se oni poslužuju. Bilo njima u čast! A što je toliko sakrivio taj novorodjeni učiteljski Mahnić? Kratak odgovor. On se je pobojavao, da bi mogle učiteljice ući u veću milost gos. Gambinija, koji bi u Poreču mogao predlagati, da se učiteljem plaća ne poveća, dočim učiteljicama samo izjednači s onom učitelja, pa zato je počeo nekom brošurum razglasiivati širom svijeta, da bi takav postupak bio gospodarstvena pogriješka, koju bi ona (Istra, pis.) mogla danas sutra počiniti, kaošto su ju već počinile tolike „napredne“ (ali g. Dukić! pis.) pokrajine. Ala zavisti, ne bilo te na svijetu! Da je gos. Dukić pisao o dobrom vodstvu gospodarstva jednoga učitelja ili o kak-

voj koristnoj i potrebitoj organizaciji slavenskoga učiteljstva Istre, onda bi si bio on stekao mnogo više ugleda kod svojih sudrugova, nego li ga je sa svojimi ludimi i bezkorisnim izvadjanji. Toliko za danas o prepiru.

Rekao sam, da su mnogi počeli raditi i nastojati, da svoje žalostno stanje ipak izboljšaju ne moljakanjem kod narodnog protivnika, nego drugim putem. Plaća ti je razmjerno malena, pomoć ti druga od nikuda ne dodje, a hraniti i odievati se moraš, to ti ne preostaje drugo, nego da se baciš u naručje razumnoga gospodarenja. Više puta si k tome prisiljen obratiti se svomu prijatelju, da ti posudi kakvu knjigu, koja bi tebi osobito rabila; prisiljen si moliti ga kakvu svoticu za malo vremena — na posudu; prisiljen si posavjetovati se kod njega o budi kakvoj stvari; želio bi, da si prisutan kod kakve učiteljske razprave raznih pedagoških pitanja, ali tebi je kod svake pristup nemoguć; želiš se s jednim ili više prijatelja porazgovoriti i razveseliti, pošto ih nisi vidio bogzna koliko vremena, ali i to ti je nemoguće, pošto nije takovih prilika za sastajanja. — Kako bi se svemu tomu pomoglo? To je pitanje, o kojem su počeli razmišljati mnogi učitelji u Istri, kojim nije do prepira, nego do bratske sloge, do međusobne kolegijalnosti, do obćega međusobnoga blagostanja; to su misli i pitanja vredna, da si učitelj s njima glave razbija, jer, ako se proizvedu, bit će za stalno na veliku korist slavenskoga učiteljstva u Istri.

Razne prepirke medju učiteljstvom Istre dolaze samo od učiteljskih društava. Na jednom ili drugom mjestu sakupi se 10—15 učitelja, koji nešto razpravljaju, predlažu i odlučivaju, a od svega toga se napokon ne vidi niti najmanjega ploda. Učitelj dodje nakon toga kući, pogleda na svoju kesicu, i vidi, da je potrošio četvrtine, trećinu, a kojigod i polovicu svoje mjesečne plaće. Kada pak još vidi, da se od svih primljenih predloga nije ništa postiglo, saleti ga duševna bol — kajanje za potrošenim novcem. To ti je eto bila korist učit. društva! Kakova druga znamenita korist istarskih učit. društava je meni dosada nepoznata. Ne velim tu, da su ta društva posvema bezkorisna, ali u glavnom jesu. Mnogim učiteljem je ta stvar dobro poznata, pa zato su proti takvim društvom, dočim jesu za osnivanje jednoga učit. društva, dotično učiteljske zadruge za sve slavenske učitelje u Istri. Ta misao se širi medju nekojimi istarskim učitelji, i dodje li do osnutka takvoga društva ili zadruge, onda će se jedva kod njih lahko obstiniti hrv. poslovice: slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari.

Želimo tim istarskim učiteljem, da svoj naum što više šire i složno sa ostalima što skorije proizvedu, pa da budu mogli jednom kazati sa F. J. Despotom:

Nadjosmo se! Ustadosmo,
Ustadosmo kao lavi.
Preko gore ruke dasmo
Zapjevasko staroj slavi.

Odjeknuše vilin — brda,
Razliegnue sloge glas!
Vjera, braćo, vjera tvrda,
U toj vjeri nama spas!

Joško Krajinski.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dečele.

Trst. Kakor smo naznanili, je dne 23. t. m. letni občni zbor pol. društva „Edinost“. Dne 27. pa je 25-letnica za primorske Hrvate in Slovane v obče toli za-služnoga časopisa „Naša Sloga“. Rodoljubi k tej slavnosti

so se oglasili uže iz Dalmacije, Istre, Kranjske i t. d. K banketu se je treba 23. t. m. oglasiti pri uredništvu „Naše Sloge“, ki izide za ta dan v praznični obliki.

Z Dolenjskega, 17. junija. Kako veselje je vladalo lansko leto v Novem mestu pri veliki skupščini sl. družbe sv. Cirila in Metoda! Z radostjo smo si rekli na veselo videnje drugo leto, a kakšno videnje pa bo? žalostno, zelo žalostno vsled velike nesreče, ki je zadela našo ubogo kranjsko deželo, zlasti našo belo Ljubljano. Vse narodno delo je zastalo, dohodki za narodne naprave in društva so se skrčili, in tako trpi tudi naša imenitna družba sv. Cirila in Metoda veliko škodo. Tudi njej je prizadjal potres veliko, veliko škode in nje marljivemu vodstvu velike skrbi. Od kod se vzame denar, da bi se poravnali stroški? Kako se bo pri teh razmerah zidala Velikovska šola?

V tej skrbi, ki tare tudi moje srce, obračam se do vas, drage Slovenke, in trkam na vašo rodoljubna srca. Ne zamudite nobene prilike, in kjer morete, nabirajte doneske v ta namen. Sedaj je zato lepa prilika, pred durmi je namreč praznik sv. slovanskih apostolov, nabirajmo Cirilo-Metodijski dar! Zlasti Slovenke in Slovenci izvan Kranjske, ki nimate škode od potresa, odprite srce in roke ter darujte, kolikor kateri hoče ali more. Mnogo ste res darovali zadnji čas za ponesrečeno Ljubljano, a kdor le more, naj se še letos vsmili tudi naše prekornostne, za našo narodnost prevažne družbe, da ne omaga. V to pomoz Bog!

Mokronoška.

Koroško. Poddružnica družbe sv. Cirila in Metodija „za Beljak in okolico“ bode imela dne 23. t. m. v Stopicah shod, na katerem bodo rodoljubi poučevali, peli in igrali igro „Od hiše“. — Pol. društvu za kor. Slovence je vlada potrdila nekaj izpremen v pravilih. Isto napravi 30 t. m. shod v Velikovem, in bodo na njem razpravljali o pol. položaju, liberal. gospodarstvu, oposnem za kmeta, o volitvah itd. — „Mir“ od 20. t. m. kliče: „Slovenci! Zakurite na večer 4. julija v čast slovanskima apostoloma sv. Cirilu in Metodu po vseh gorah in planinah prav mnogo kresov. — Na shodu podružnice sv. Cirila in v Dolincici pri Rožeku je g. Drag. Hribar dokazoval, da le slabe, po tuje zasnovane začetne šole so pri koroških Slovencih krive, da sinovi njih imovitih roditeljev ne hodijo v više šole, in da vsled tega morajo vabiti svečenike, uradnike itd. iz drugih dežel na Koroško.

Udo! Latinizatorska stranka na Slovenskem ima v Gorici poleg „R. Katolika“ še glasilo „Primorski List“. V tem je z dne 12. t. m. uvodni članek „Ali je narodnost na poti katoliški politiki?“ List se pritožuje, da laška konservativna stranka na Goriškem se daje terorizovati od 3, 4 svojih pristašev, in da vsled tega ne vspevajo kat. naprave na Goriškem. Dokazuje, da „narodnost nikakor ni na poti kat. ideji“... „narodna ljubezen ne more biti nasprotna krščanski veri“... „Narodnost je pomoč katoliški veri“. Potem omenja, da le liberalci in Judje so nasprotniki narodnosti, namreč slovenski.

Latinizatorji slovenske krvi imenujejo slovenske narodnjake liberalce; ker pa ti niso nasprotniki tujim narodnostim, ne morejo biti identični z liberalci tujih narodov, vsaj v tem pogledu ne. In vendar so naši latinizatorji doslej metali v jeden koš slovenske „liberalce“ s tujimi liberalci. Slovenski liberalci so bili v očeh latinizatorjev pogani, framazoni, potem še panslavisti itd. Naš list je poleg drugih vedno dokazoval razliko med važnostjo in nujnostjo ter trdil, da zaščita narodnosti je nujnejša od zaščite vere pri sedanjih razmerah, potem da narodna

organizacija bi *pospeševala katoliško vero*. Za vse to so bili latinizatorji ne le gluhi, temveč so z najhujšimi primki obsipali naš list in jednako pišoče liste. Sedaj pa isti latinizatorji dokazujejo kot resnično to, kar smo dokazovali mi. Morda jih je Sv. Duh razsvetil še le sedaj; drugače bi ne bili mogli biti toliko hudobni. Le opravičujemo jih, če trdimo, da so stopali na poprišče, predno so bili zreli za politiko, kakoršna je v resnici. Naj bi se izmodrili in pripoznali dosedanja napačna pota, a, če so pošteno, tudi pripoznali, da so delali nam in soglašajočim listom največjo krivico, katero popravljati je njih sveta dolžnost!

b) ostali slovanski svet.

Delegacije. V proračunskem odseku avstr. delegacije je novi zunanji minister grof Goluchovski izjavil se o svojem programu, kakor nasproti ogerski delegaciji. Dr. Herold je obširneje presojal zunanjo politiko. Rekel je, da naša monarhija je dolžna držati se na vse strani mirne politike, in prijateljski in najboljši odnosi k vsem državam brez razlike odgovarjajo najbolje geogr. in etnografskemu položaju našega cesarstva. V tem se vjemajo Mladočehi z novim ministrom, ne pritrujejo mu pa, da bi bila jedino trozveza podstava takim prijateljskim odnosom. Nasprotno, ako je prišlo do tega, zgodilo se je kljub trozvezi. Tisti strah, ki so ga imeli Mladočehi radi trozveze pred leti, imajo še sedaj, in to tudi ne gledé na *nacionalne in no'ranje političke* vplive trozveze. Trozveza je prisilila k novim zvezam zunanjim, in to je opasno zaradi še nerešenih vprašanj. Zato bi bilo najbolje gojiti prijazne odnose k vsem državam. Če res ni temnih oblakov na pol. podnebnju, naj bi minister to pojasnil; kajti makedonsko in armensko vprašanje morejo vesti do komplikacij, in to naj bi minister razložil. Za trgovinsko reorganizacijo na zunaj treba je, da naši zunanji zastopniki dobro poznajo položanje in potrebe vsakega naroda monarhije. Češki narod naj bi bil na zunaj vpoštevan po meri pravičnosti, kakor vsak drug narod po svojem pomenu in merilu davkov. Minister naj vpliva na znotraj vsaj toliko, da se izpolnijo opravičene želje dežel in narodov, in da se s tem utrdi moč cesarstva na znotraj in zunaj. Naj bi tudi Ogerska niti formalno ne imela in ne kazala prevesja, kakor se to kaže celo v zunanjih stvareh.

Grof Hohenwart je rekel, da trozveza je pokazala svojo veljavo doslej. Ogerska da nima preponderancije, in čl. 12 zakona od 1867 izreka pariteto obeh polovin cesarstva.

Dr. Suess je kazal, da iz Avstro-Ogerske se izseli vsako leto več nego 70.000 duš, in da naši podaniki nimajo zadostne zaščite v zunanjih državah.

Dr. Herold zahteva, da v severnih nemških lukah, kakor v obče pri konzulatih, naj bi bili nastavljeni uradniki, zmožni češkega jezika.

Grof Badeni, poročevalec o rednih vojnih potrebščinah za l. 1895, je izjavil, da za popolno opravo vojne sile bode v naslednjih letih treba še 2,109.970 gld. Dr. Herold jo kazal nato, da so vojne potrebe uže dosegle meje, katere se ne smejo dalje prekoračiti. Pravi, da češki narod čuti, kakor da bi bila v vojski nekaka animoziteta proti češkemu narodu in jeziku. Take slučaje, kakoršen je bil v Brnu, kjer je feldm.-l. Succovaty častnikom prepovedal obiskovati ondoto središče češkega naroda „Besedni dum“, smatra češki narod kot sovraštvo. Ni umevno, zakaj bi vojaštvo ne obcevalo v češkem jeziku s posamičnimi osebami, občinami ali društvi, v tem ko je dovoljeno, da na

Ogerskem občeje vojaštvo po madjarski. Tudi vojaški kazenski zakonik bi se moral vendar jedenkrat prenoviti. Delegat Popovski meni, kakor Herold, da predpisi o polkovnih jezikih zadoščujejo potrebam vojske, ako se rabijo prav; tudi on meni, da naša vojska je narodna institucija, in da ni v interesu države, ako se kaka narodnost odtuji nasproti vojski. — Skupni vojni minister pl. Krieghammer povdarja, da vojna uprava in vojna ravnati jednako z vsemi narodnostmi, torej tudi s češko. Češki jezik se uči v kadetskimi šolah raznih mest. Častniki so obvezani učiti se polkovnega jezika, in če se ga ne naučé, ne pridejo naprej! Častnik mora znati učiti vojaški pouk. Ministrova dolžnost je, da zabranjuje udeležbo polit. emanacij, za Brnski slučaj jemlje sam odgovornost, in hoče skrbeti, da se častniki ne bodo udeleževali pol. demonstracij.

Državni zbor. Kriza je rešena, in imamo novo, v celoti, a provizorično ministerstvo. Nemška levica je dala poslednji povod k izpremeni, drugače jo je pa koalicija sama zavozila tako, da ni mogla naprej. Nemška levica, zbavša se svojega občega propada vsled protisemitskih zmag v Dunajskem mestnem sovetu, iskala je rešitve na zunaj in to je zasledila v Celjskem vprašanju. Vzroki so pa globlji; ona ni mogla prodreti s tako volilno reformo, kakoršna bi bila povečala število zastopnikov njene stranke, potem se je bala Dunajskega mesta radi neklih točec davčne reforme, ki niso ugodne občinski samoupravi. Da bi rešila itak otemneli nimbus svojega liberalizma, oklenila se je Celja. V posebni klubovi seji je sklenila, da njen klub izstopi iz koalicije, ako se dobi večina v proračunskem odseku za vladno postavko, določeno za Celjske vspeorednice. Pri razpravi v istem odseku je končno bilo 19 glasov za postavko, 15 glasov pa proti njej. Iz koalicije je glasovalo zanjo samo 14 členov, in so le glasovi Mladočehov odločili večino. Mladočehi bi bili morali, s svojega stališča radi opozicije proti vladi, glasovati proti postavki, no uže davno so bili odločili, da bodo glasovali Slovincem na korist, ker so oni vselej tam, kjer gre za pravico. Tu so se za Slovence posebe žrtvovali, in samo ta njih žrtev je važnejša, nego so vredne namerjene Celjske vspeorednice. To naj si Slovenci dobro zabeležijo, sosebno tisti, ki cenijo nemške krščanske socijaliste više nego pa vselej pravične Mladočehi. To naj si zapomni še posebe tudi drž. poslanec dr. Gregorčič. Nemška levica po glasovanju za Celje je takoj ministerstvu napovedala svoj izstop iz koalicije, no ministri so bili uže pripravljeni in so skupno izročili cesarju svojo ostavko. To je on takoj tudi vsprejel in imenoval dva nova ministra in 4 člene za provizorično vodstvo ministerstev. Minister domobranstva Welsersheimb in pa poljski minister Javorski ostaneta. Novemu provizoričnemu ministerstvu je imenovan predsednikom in za notranje dela dosednji niževavstrijski namestnik grof Kielmansegg, Hanoveranec in protestant, kot tak prvi ministerski predsednik za pok. grof. Beustom. On je doslej kazal odločno liberalno barvo in nagnenje k levici, vsaj nasproti Dunajskemu mestnemu sovetu. Novi finančni minister je dosednji sekijski načelnik dr. Böhm-Bawerk, drugi novi členi so tudi sekijski načelniki, a so, kakor rečeno, imenovani le provizorično. Odstopivšega ministerskega predsednika kneza Windischgrætza je cesar odlikoval z velikim redom, namreč z velikim križem reda sv. Stefana in s posebnim priznanjem občega spoštovanja. Markizu Bacquehemu cesar izrecno povdarja, da si pridržuje njegovo službo za drugod. Nekateri mislijo, da pride za namestnika v Gradec, drugi

pa za ministerskega predsednika pri definitivnem ministerstvu, katero se bode imenovalo pozneje, morda še le jeseni. Grofu Falkenhaynu se cesar posebe zalivaljuje, po tem bode žal tudi Slovincem, ker je pospeševal nepristranski kmetijstvo. Grof Schönborn je dobil veliki križ Leopoldovega reda, pl. Plener, vit. Madeyski in grof Wurmbrand pa so dobili red železne krone I. reda.

Plenerjevo mesto je zasedeno z definitivno imenovanim finančnim ministrom, in to kaže, da Plener ne bode več minister. Poslednji se menda hoče umakniti iz javnega življenja. Objektivni presojevalci stvari smatrajo za veliko srečo, da je odstopil pl. Plener. Njegova davčna reforma je bila opasna nižim slojem in prestroga gledé na izsledovanje pri oblaganju z davki itd. Preveč je bil ta minister naklonjen velikemu kapitalu in Madjarom. V obče priznavajo zasluge Mladočehom, da so oni pospešili porušenje koalicije in izpremeno ministerstva, in posebna njih zasluga je, da se je za sedaj odložila davčna reforma, ki je v tesni zvezi z volilno reformo. Poslednja mora pravilno priti prva na vrsto, ne pa narobe.

Novo ministerstvo ima nalog, da se izvrši proračun za l. 1895. in potem uzakoni od gospodske zbornice z majhnimi izpremembami sprejeti civilni zakonik, o katerem trdijo strokovnjaki, da nadkriljuje nemški civilni zakonik.

Novo ministerstvo, imenovano 20. t. m., predstavilo se je drž. zboru uže isti dan popoldne. Stranke so si zavarovale parlamentarno svobodo. Klub nezavisnih hrv. in slov. poslancev je podal pismeno izjavo: Pričakujemo, da bode pri razpravi proračuna zajamčena popolna svoboda govora zastopnikov vseh dežel in narodov, in da se bode nova vlada, svobodna vsakršnega vpliva raznih strankarskih smerij, držala se najstrože zakonov, sosebno osn. drž. zakona o obcih pravicah državljanov, ter da dá iste praktično izvesti. Pričakujemo tudi, da ukrene nova vlada, da se bode sosebno pri raznih bližnjih volitvah postopalo strogo, nepristranski in zakonito. S tem predpolaganjem izjavljamo, da hočemo stopiti v razpravo definitivnega proračuna za l. 1895. — Mladočehi hočejo porabiti priliko pri proračunu za raznovrstno kritiko, in svobodo zato se jim je zagotovila. Naprošeni so bili po načelniku poljskega kluba, naj bi ne izrabljali do skrajnosti opravičnega reda; uže ta dogovor o formalnostih je prestrašil levico tako, da se je uže bala novih parlamentarnih zvez z vključenjem Mladočehov. Glavni levičarski organ je takoj dokazoval, da bi ne bila možna zveza z elementi, katerih težišče je zunaj države etc. Levica se je opekla, da je provzročila izpremembo, kakoršne ni pričakovala. Vrgla je Plenerja, in to je proti računom židovskih finan. veličin. Slovani niso z razpadom koalicije izgubili nič, v obče so se rešili narodi v skupnosti nekaterih opasnih točec in predlog, ki se morejo popraviti odslej.

Češko. K narodopisni razstavi je došlo kakih 350 Čehov iz Amerike, in v Pragi so jih oduševljeno pozdravili. Njim na čast so priredili razne zabave. — Pripravljajo se sedaj na vsesokolsko slavnost, ki bode tudi v Pragi poslednje dni tega meseca. Doslej je obiskalo razstavo uže blizu 400.000 ljudij, in to takih, ki so plačali vstopnino. — Slovaki pridejo v večem številu skupno.

Česka patr. družba pozivlja v „Nar. Listech“, da bi Čehi na svoje stroške zasnovali Slovincem višo gimnazijo. Nabiranje v ta namen se je uže začelo.

Srbija. Pogodili so se s finančnimi silami za konvertovanje vseh državnih dolgov po 4%.

Nemčija. Dne 19. t. m. so se pričele izredne slavnosti pri otvorjenju prekopa, t. zv. „Nord-Ostsee-Canal“. Ladije vseh držav, ki imajo mornarice, so se udeležile te slavnosti, in dinastije so poslale odposlance iz rodbinskih členov. Za Nemčijo je pač ta slavnost jedna najpomembnejših, ker je prekop važen za vso bodočnost glede na trgovinsko pospeševanje, najbolj pa za zaščito Nemčije. Ta prekop bode igral važno vlogo v mednarodnih vojnah v bodočnosti in bode obračal svoj pomen proti mnogim tistih držav, ki so zastopane pri slavnosti.

Francija in Rusija. Francoski zunanji minister Hanotaux je rekel v seji, ko se je izreklo zaupanje ministerstvu Ribot, da je bilo potrebno, da je Francija podpirala Rusijo v Aziji. „Glavno uslovje zunanje politike je nepretržnost namenov. Kako bi bili mi odtegnili podporo, katero je zahtevala od nas prijateljska vlast. Našemu poslaniku v Petrogradu sem pisal: *Francije prva skrb je vzdrževanje alijancij*“. Zato hočemo cesarsko rusko vlado podpirati. . . .

Car Nikolaj II. je podelil Faure-u, predsedniku francoske republike ovratnico (koljé) reda sv. Andreja. To izredno odlikovanje se je izvršilo ravno sedaj, ko je franc. zunanji minister zagovarjal francoske usluge nasproti Rusiji, in ravno sedaj, ko je Kielska slavnost. Radi tega carjevemu činu pripisujejo veliko važnost, daš tajé sosebno velikonemški listi, da bi bila formalna zveza med Rusijo in Francijo.

Dobrotniki Moskve. Brata V. A. Bachrušiny sta odločila 600.000 rub. za zidanje zavoda na korist zapuščenim, ubogim otrokom in sirotam; 150.000 r. bode za zidanje, 450.000 rub. pa kapital, ki bode dajal obresti za vzdrževanje vsaj 100 otrok.

A. C. Bunge, bivši ruski finančni minister (1881 do 1886) in od 1887. predsednik ministerskega komiteja, je umrl 15. t. m. Pri zadušnici je bil tudi car Nikolaj II.

KNJIŽEVNOST.

Slovanska knjižnica Gabrščekova je priobčila v sнопічу 38—39: „Izbrane pesmi“. Zložil Ant. Funtek. (Čisti dohodek je namenjen Ljubljani). Str. 160. Cena naročnikom 30, drugim 50 kr. V lepo opravljeni knjižici je slovenski pesnik ne le izbral, temveč kakor nam poročajo, notranji vrednosti in korist tudi predelal svoje pesmi. Zaradi njih vrednosti in plemenitega namena posebe priporočamo to knjigo, katerej je cena itak izredno nizka.

„Pracovna“. List pro lehké a vkusné ženské ruční prácev šech druhů a tvarů, a národní vyšívání s barvenou přílohou. Vydavatel a nakladatel: Jos. Schindler, Praha. II. ročník, č. 2. (červen). Předplatné na 1/4 roku 3 čísla 65 kr. — Poleg krasnih vzorcev v tekstu in prilogi, je točen popis, kakó so sestavljeni vzorci. Vrh tega je v vsaki številki primerne, leposlovnega in poučnega berila, „Русская Бельда“. Za maj obseza med drugim: Забѣтки изъ тюремнаго быта. И. Плетнева. — Иванъ Дмитріевичъ Бѣяевъ. Продолженіе. 1840—1856 г. С. А. Гадзяцкаго. — Памяти Павла-Юсипа Шафарика. Проф. Платона Кулаковскаго. — Письма изъ Галичины. Буковинскія дѣла. — Вопросы внутренней жизни Россіи.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja vsako soboto na 8 straneh, slučajno s prilogi. Stoji za vse leto gl. 5, pol leta gl. 2.50, četrt leta gl. 1.25 — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 gl. — Posamične številke pri upravnistvu po 8 kr. Zunanje Avstro-Ogerske na leto 6 gl. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu (ulica Molin grande, št. 2).

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik: Fran Podgornik. — Tisk tiskarne Dolenc.

— V prilogi: Галицкая митрополия. Церковно-историческое исследование Н. Д. Михожирова.

Izvrsta. e. kr. izkj. priv.

Škropilnice proti peronospori

inženirja Živica,

katero so se splošno uvedle vsled njih preprostosti, trpežnosti, lahke uporabe za vsako rejo trt itd. prodajajo, daš so mnogo boljše, vendar po dosedanjih nizkih cenah.

Živic i družb. v Trstu

Cenike odpošiljajo na zahtevanje franko.

Na vse e. kr. poštne urade pošiljajo popolne škropilnice franko, proti povzetju 10 gl.

Izdelujejo tudi stroje za pranje z žveplom, nepretržano delujo e stiskalnice itd.

„Slovanski Svet“

prodaja se odslej v Trstu po tabakarnah: Piazza Caserma, No. 1; Via Cecilia No. 2; Campo Belvedere No. 21; Piazza delle Poste No. 2; Volti di Chiozza No. 1; Ponte della Fabra No. 7; Piazzetta Santa Lucia No. 1; potem: Internationales Zeitungs Bureau (pri stari Borsi). Posamične številke po 8 nvé.

V Ljubljani: v knjigarni Ant. Zagorjana, posamične št. po 10 n.

Vanjski trgovci pozor!

na tvrdku braće

Ribarié u Trstu.

Spomenuta je poštena i dobro poznata trgovcem sa ugljenom i drvima u Kranjskoj, Štajerskoj i Hrvatskoj.

Jak. Štrukelj,

Trst, ul. Caserma br. 16,
ulaz Piazza Caserma,
(naproti velikoj kasarni).

Prodaje po neizmerno nizkim cenam svakovrstne englezke bicykle. Zastupstvo dvokolica „Adler“ i „Viktorija“. Ove dvokolice su svjetskoga glasa; jamči se za svako kolo godinu dana; nauka bezplatna. Pošilja se u pokrajine i primaju se popravci.

Pri upravnistvu „Slov. Sveta“ je na prodaj: „Маринъ Крпанъ“. Народный рассказ. Переводъ съ словенскаго М. Хостиника. Изданіе журнала „Sl. Svet“. Стр. 29. Ruska kritika je ta Hostnikov prevod Levstikovega „Martina Krpana“ naruski jezik priznala in pohvalila kot izborn. Knjižica stoji po 15 kr. iztis. Po 10 iztisov skupej po znižani ceni za gl. 1.30. Priporočamo ta prevod sosebno srednješolcem.

Dijaški pobirki.

Študije o nekdanjih dneh.

II.

Slovenski dijaki v „rajhu“.

Sedem stoletij je bil slovenski narod navezan izključno na duševno delovanje po laških velikih šolah. Od tam so zajemali vsi njegovi naobraženci časovno svojo omiko, z njo pa so pili mačehino mleko, katero jih je odtujilo od naroda. Stoprv ustanovitev Dunajske velike šole spremenila je položanje mrtvega narodovega razumnštva v toliko, da jo je glavni tok slov. dijakov, ki so bili do mala vsi kmetskega rodu, vdaril na Dunaj, plemiči pa in bogatejši trgovci pošiljali so še vedno svojo deco na finejša laška vseučilišča.

Surovo pa razsipno dijaško življenje, katero se je kmalu vselilo na Dunajski „Alma mater“, je bil pač jeden glavnih povodov za ta sklep skrbnega plemenitaša in štedljivega trgovca — in ta je odločeval.

Novi vek pa je vstvaril do cela novo življenje, nove razmere za naše krajine. Ne kar čez noč, pač pa nenadno hitro se je prevrgla prosveta. Prostejši duh na Nemškem, svobodnejše tamošnje mišljenje je v kratkem prineslo nemškimi vseučiliščem veliko slavo. Odkar so celo prosvetljeni duhovi, kakoršni so bili Tanter, Tomaž Kempčan, Ivan Wessel, Reuchlin, Erazem Rotterdamski, Ulrik Hutten in drugi, začeli ustavljati se dosedanjim razvadam, vzdignilo se je po vseh teh krajinah novo gibanje, ki je našlo v dr. Martinu Lutru svojo glavo.

Hitro je proslulo prorokovo ime, in obče zanimanje se je poprijelo vseučilišč, ki so razširjala njegove nauke. Tudi na Dunaju so kmalu prevladovali njegovi nazori, a kdor se je hotel napiti pristnega, novega duha, storil je rajši še korak dalje in se napotil v daljnjo Nemčijo. In kmalu ni bilo imenitnega učilišča, na katerem nisi našel Slovence: kolegiji v Babenhausenu, Hagenavu, Mišnji, Reznem in Schulpforti, vseučilišča v Heidelbergu, Ingolstadt, Jeni, Lipskem, Solnogradu, Strassburgu, Tubingi, Vitembergi in Vratislavi, vsa ta sloveča učilišča navajajo nam v svojih maticah dijake-Slovence. Na mnogih izmed njih pa nahajaš Slovence takisto na profesorski katedri, slovite po vsem protestantskem, učenjaškem svetu. Šestnajsto stoletje je bilo še posebno znamenito za vse Slovenstvo, ker se mu je v tej dobi uprav po istih dijakih iz tujine vzbudilo novo slovstvo, v tem ko nam sedemnajsto stoletje kaže le še redke sledove prošle slave.

Res tudi tu ni bila vzgoja slovenskega razumnštva samorasla, marveč ti dijaki so rastli, vdihujoči strogi nemški zrak protestantske cerkve, in, v tujem duhu vzgojeni, so prepuščali slovensčino večinoma prostemu narodu. A veselejše nam srce bije, kedar govorimo o tedanjih naših dijakih v „rajhu“, nego, kedar se spominjamo na laške velike šole; kajti tu je vladal moreči, mrtvi latinski duh, tam pa so naši ljudje prvič pozvedeli, da živi poleg razumnštva tudi narod, kateremu treba tolmačiti prosveto v njegovem jeziku. In dasi doba tega vpliva iz „rajha“ obsega le kratko XVI. stoletje: za nas in naš narod pomenja več nego onih sedem vekov latinske kulture. V posledici je res tudi ta duh plel bič našemu narodu, a da ga sploh ni bilo, bi morda danes naš narod še ječal v težkih verigah duševnega tlačanstva.

Ko se je poleglo prvo oduševljenje za Lutrov nauk, in niso več katoliški duhovniki kar tropoma prestopali v protestanski tabor, trebalo je skrbeti za naraščaj propovednikov jedinega evangelija in takisto za učitelje, ki

bi odgajali mladino v takim duhu, da bi bil postanek novemu veroizpovedanju ugotovljen. Prvo skrb so prevzeli pač bogatejši in vnetejši verniki sami, pošiljaje svoje sinove ali bistroglove podanike svoje na nemške kolegije in vseučilišča. Poslej so tudi jemali na svoj dom po Nemškem izučene magistre kot informatorje, da so jim vzgajali deco. Posamni takoj pa so si, kakor znani Adam Pohorić na Krškem l. 1551. do l. 1566., zasnovali zasebne šole, katere so učile plemiški naraščaj, pa tudi meščanske sinove. Naposled seveda so morali deželni stanovi sami skrbeti za pouk in si ustanoviti šole. Ker pa domača stvar nikdar ne odvaga tuje, pošiljali so tudi onaj še darovitiše mladeniče v nemške kolegije.

Na Nemškem je lutrovstvo vstvarilo kar celo vrsto novih gimnazijev in kolegijev, med katerimi pač najbolj slujeta še dandanašnji oni v Schulpforti in šola sv. Afre v Mišnji. Stoprv l. 1539. so menihi zapustili ondota svoja sloveča samostana, a l. 1543. uže je volilni knez saksonski obnovil učilišči kot internata, vsak za 90 učencev in jima odkazal v podporo samostanske dohodke. In uprav ti učilišči so Slovenci kaj radi pohajali uže iz prvega početka.

Prvega Slovenca srednješolca sicer nahajamo v Babenhausenu l. 1566—68, bil je Jurij Dalmatin. Drugi, Felicijan Trubar, se je na Tubiškem gimnaziju učil, menda l. 1570—73. Za njim pa so bili tamkaj tudi njegovi bratje in več drugih in v bližnjem Hagenavu Gregor Prosar l. 1590—92.

V Schulpforti pa nam navajajo viri stoprv l. 1583—86. J. Snojlska in Pohorića ml., da si izvestno nista bila prva Slovence todi, in se je morda uže istega Pohorića slavni oče tamkaj vezbal. Tudi v Mišnji nam je znan le J. Vrbec, ki se je ondi učil l. 1618—21. Bil je jeden poslednjih Slovencev v protestantski tujini.

Dovolj obilo je bilo izvestno število teh naših srednješolcev v Nemčiji, ki so poprečno po tri leta pohajali te gimnazije, a vse večje bilo je pač število velikošolcev. Vitembergi je odkazala pijeteta važno mesto. Tubinga pa je bila središče vsemu slovenskemu gibanju, in tu nahajamo tudi veliko večino slovenskega dijaštva. Nasprotna sta bili Strassburg in Jena poznani po svoji pravovernosti, v tem ko so v Heidelbergu¹⁾, Lipsku²⁾, in Vratislavu³⁾ odhajali tje le posamniki, katere so nesli tje sešebno prilike in osebne razmere.

V kolegij v Reznem in v vseučilišče v Ingolstadt in v Solnogradu pa so zampali naši ljudje stoprv, ko je do cela zmogla protireformacija. Pred vsem pa je zaslulo vseučilišče Ingolstadtsko, katerega profesor dr. Eck je bil na disputaciji zmogel Lutro; na tem vseučilišču so se učili bavarski in Habsburški pravoverni knezi.

S slabečo protireformacijo in s povračujočim se „verskim mirom“ pa je zaspalo tudi potovanje v te kraje, in centralizujoče gospodstvo Habsburžanov je tako preverilo slovenske podanike o izvrstni uredbi Dunajskega in posebno še jezuitskega vseučilišča v Gradcu, ki je bilo dete protireformacije, da je bila njim odredba l. 1627., ko se je prepovedalo pohajati nekatoliške velike šole v tujini, glede na Nemčijo uprav nepotrebna.

¹⁾ V Heidelbergu je l. 1581 prebival Ljubljaneec Weidinger, ki je l. 1582 dobil celo jedno treh deželnih kranjskih podpor.

²⁾ V Lipskem je studoval Iv. Stefan Vrbec, kateri se je šolal poprej v Mišnji, potem pa tu. Poslej je postal magister in l. 1630. profesor poezije na istem vseučilišču.

³⁾ V Vratislavi nahajamo l. 1567—69 Urbana Hampuharja, ki je proslul po svojih učenih knjigah in se je tudi v Lindovi javno v Colloqui-ju kaj uspešno zagovarjal.

„Za kralja — za dom“.

Historičen roman! — Je-li možno, da še živé pisatelji, ki nam hoté v mirnem — rekel bi solidnem — stilu pripovedovati ob roki strogo resne gospe Historije o solzah in smelih izza dnij, ki so uže davno bili? Včasih so bili zgodovinski romani s svojimi imponujočimi junaki-velikani jako priljubljeni, no dandanes skoro zaman prelistuješ leposlovne liste za njimi; časi so se preduragčili, ž njimi pa i nazori v književnosti. Moderna leposlovna umetnost ne ljubi več slavni, izredni, genijalni, božanstvenih *vzorov* bodisi iz „njega dnij“ bodisi iz sočasja; moderni pesnik jemlje človeka iz njegove banalne *vsakdanjosti*, on ne pripoveduje, nego minuciozno natanko opazuje, disteljuje, ker hoče bolj, da nas zabavlja in poučuje z malenkostno fino *analizo* čustvovanja in delovanja, nego da nas zanima z nenavadnimi, posebno zanimivimi spletkami in strastmi. Posebna vrsta nove umetnosti zasleduje ž lupo in pinceto nago *prirodo* v njeni moralni nebriznosti, ne pozna „idejalov“, ampak ljudi in njih život tak, kakoršen je, v njegovi skupnosti. Moderni pisatelj zavzemlje najrajši svoje snovi iz nervoznih krogov lastnih nevažnih in nezanimivih sodobnikov z vsemi karakterističnimi, malenkostnimi navadami, napakami, boleznimi in vzorčki, kažoć nam resnično, a vendar umetniško izvršeno fotografijo *sedanjega* socijalnega stremljenja. Moderna literatura se nazivlja rejalistična in naturalistična, mogli bi jo imenovati tudi demokratično literaturo z načelom izjednačenja vseh stanovskih razlik. — Mogoćni cesarji in okrutni kralji, tirani, oboževane princesinje, slavni generali s svojimi gromo- in zmagonosnimi vojskami in topovi, svetle prestolice, plemstvo s svojimi gradovi in zatiranimi robotarji . . . vse, vse je izginilo skoro popolnoma iz svetovne novodobne literature, ostal pa je izrabljevani delavec, obubožani kmet, za vsakdanji kruhek se poteći in moreći uradnik, malomeščan, za rodno grudo plamteći in trpeći domoljub, pa v izsesavanju proletarijata odebeleli *denarni* aristokrat s svojimi tudi modernimi boleznimi . . . Za pravi popis in oris takih „junakov“ pa treba pisatelju tudi primerne označilnega, nervoznega, razbitega, sesekljanega stila, kakor so nervozni in disharmonični značaji njegovega romana . . .

Tu pa nam podaja Josip Eugen Tomić nakrat historično povest *) iz XVIII. veka s svojo carico *Marijo Terezijo*, pruskim kraljem *Friderikom II.*, sedemletno vojno in generali *Daunom*, *Laudonom*, *Nadaždijem* i dr. — Toda ne! Tomić ni take baže zgodovinski romansopisec, ki izpisuje po cele strani suhoparnih zgodovinskih fakt iz različnih historij; njemu je omenjena zgodovinska doba, ki je vsled tedanjih nezmožnih in lehkomišelnih državnikov-vojskovodij požrla Avstrijsko-Ogerski toliko milijonov for., natvezila vsej državi grozovito dolgovi in umorila toliko in toliko mladeničev junakov, — vsa ona žalostno-sramotna doba je Tomiću le krasno ozadje za dejanje, ki se vrši v rodnej Hrvatski. Instalacija in delovanje bana Frana grofa Nadaždija, umiranje plemiške veljave pri vladi, sramotno kortešovanje hrvatskih, denarja in časti pohlepni aristokratov bez vsake duševne nabrazbe, grda podkupljivost najviših vladnih uradnikov, umazano medsebojno ovađustvo, nezavednost izsesanega naroda, pa moralna skvarjenost hrvat. plem. ženstva . . . to je velezanimiva naloga Tomićevega romana, in reći

mora vsakdor: izvel jo je krasno z vsemi sredstvi elegantnega, modernega pisatelja!

Nismo prijatelji dolgih romanov, tu pa nismo omagali ni za trenotek med čitanjem 455 strani obsežajoć knjige. Pa kakó tudi! Sovražnost med biskupom Tanzijem in duhovitim kanonikom Krćelićem; umazano tekmo vanje med Malenić, Magdalenić, Juršić, Marković, Modić i. dr., frivolno ljubimkanje grofice Tereze Baćanke — pravcate hrv. Mesaline! — in njene obžalovanja vredne žrtve: generalice Aranke Rhedey, histerične ženske, ki se spreminja iz nenasitne Venere v obupno spokorno Magdaleno, — pustolovstva zavidanega don Juana: Nacija Magdalenića — pretorijanca — in mladega barona bez vsakaterih zaslug, vzorno rodoljubje poštenjaka skrlica, — ganljiva ženska plemenitost deve Lucije, — vse podaja pisatelju vedno novih prilik, da kaže veliko spretnost svojega pesniškega peresa. — Tomić si je vložil s to povestjo nov list v svoj lovor-venec: — takih historičnih spisov se mora veseliti i v najmoderneje duševne analize zaljubljeni čitatelj! — „Hrvat. Matici“ pa čestitamo na takó krasnih knjigah!

Josip Golobov.

Iz filozofiške literature.

L. Толстой: Противоречія эмпирической нравственности. — Свѣтлый Вѣстникъ. Январь с. г. — Znanost večkrat sili v tuj jej krog vere, ali pa se celó naravnost stavi na mesto vere. Sredi večine sedanjih „omikancev“, pravi T., razširjena je misel, da je bitnost vsake vere v praznovrnom strahu pred nerazumljenimi pojavi prirode: te prirodne sile se po tem obožavajo in bogotvoré. Ta nazor prisvaja se bez kritike. Glasovi pa, kakor n. pr. Maksa Müllerja, ki veri daje drug izvor, se ne uvažujejo. T. pravi, da misleći človek opaža, da vse okolo njega živi, obnavlja se, ne umira, pokoré se jednemu večnemu zakonu, in da je samo on neko posebno bitje. On je obs. jen na smrt, da izgine v brezkončnem prostranstvu in času, in na mućno zavest odgovornosti za svoje postopanje, t. j. da ko bi ne postopal dobro, mogel bi postopati bolje. Vsak se torej povprašuje, čemu je to njegovo bitje sredi tega večnega, jasno določenega sveta? Razumni človek išće si odgovora na tako vprašanje. Odgovor pa je bitnost vsaki veri. Temeljna odnošaja človeka k svetu sta sedaj le dva: poganski in kristijanski. Po poganskem nazoru je smisel življenja v družini, v rodu, naródu, v izvestni skupini oseb, blagor katerih jemlje se za cilj življenja. Kristijanski odnošaj pa je v tem, da človek ne išće kake svoje svrhe, a služi tej volji, ki je vstvarila njega in ves svet, in sicer v svoje namene. Sovremeni navadni omikani človek drži se poganskega nazora, hoté ali nehoté, njega drži se tudi znanost. T. pa trdi, da ni filozofija, ni znanost ne moreta ustanoviti odnošaja človeka k svetu, ker ta odnošaj mora biti ustanovljen prej, nego se more začeti kaka filozofija ali znanost: Za to filozofija in znanost ho ita onim potem, po katerem ju vodi ta odnošaj. Znanost torej, misli T., ne izučava „vsega“, marveć le to, kar iz brezštevilnih predmetov posebno povdarja vera. Za to da znanost ni jedna, a imamo toliko znanostij, kolikor stopinj razvitja vere. Znanost vsakega časa in naroda ima torej značaj te vere, po kateri obravnava predmet. In poganska znanost, vzpostavljena za preporoda (renaissance) ter cvetoća še sedaj, izledovala je vedno le uslovja, pri katerih človek dobiva najveć sreć in pojave, dajajoće to sreć. Prava kristijanska znanost pa razmatra in izleduje ona uslovja, pri katerih človek more spoznati zahteve više volje, ki ga je poslala na svet, da jih izpolnjuje v življenju. Sedanja znanost vodi vera v materijalni napredek. Taka nerazvita, negloboka vera dela sovremeno znanost jednostransko, da prezira večne zakone človeškega razuma. Na vprašanje o svrhi življenja ne more odgovoriti ta znanost, tako da bi bili zadovoljni, ter odgovarja ali čisto svojevoljno ali pa ne odgovarja ničesar. Če pa znanost odgovarja svojevoljno, prestaje biti znanost in ravno tako tudi, če človeštvu predpisuje, da ne stavi večnih vprašanj. Sovremena znanost ve malo, misli pa, da zna ali zve vse i ne čuti tajne, katera ostane navek tajnoj za človeka; misli pa da to ni tajna, marveć le problem, kateri razreši človeški um. Odgovori znanosti pa ne zadovoljujejo ni človeškega čustva ni razuma, ako ta razum zahteva toćnih odgovorov pravega znanja. Tak je smisel

*) Zabav. knj. „Matice Hrvatske“: „Za kralja — za dom“; I. del: Pretorijanca.

prvega dela te razprave. — V drugem delu govori T. o protuslovijskih empiričnih npravnosti. Kaj je dobro, npravo, pravi T., ne moremo soditi po izkušnji, marveč moramo le verovati: brez vere ni potrebe npravnosti. Ako je življenje le igra slučajnosti, čemu je krepost? Žival je pozna kreposti, trdi T. Krepost ni prirojena človeku. Človeške strasti brzda viša ideja. Iz ničesar pa se ta viša ideja razviti ni mogla, za to tudi ne moremo odobriti teorije o evolucijski npravnosti. Ravno tako slaba je ista teorija, če jo imenujejo znanstveno. Znanost sega v npravnost, t. j. v tujo jej oblast in po tem trdi, da je sama vstvarila si svojo etiko. Bez vsake vere ne more biti razumni človek. Ali tudi znanost in filozofija vkupe ne moreti vstvariti etike. Potrebna je organska zveza med vero in npravnostjo: verski pojmi ravno nprave. Socijalne oblike pa delujejo npravo ne same po sebi in le tedaj, če je npravnost v njih. Kristijanska npravnost more biti torej le v kr. veri. Če pa so kulturni ljudje npravi v krist. smislu, so taki le vsled neke inercije. Ko bi npravnost hoteli osnovati bez vere, delali bi, kakor otroci, ki rastlini odtrgajo koren in jo po tem sadé.

Ta razprava dokazuje, kako jasno in logično misli tu Tolstoj. V časopisu „Нечто“ in sicer v knjigah za marec in april ste zanimivi razpravi Vl. Solovjeva in sicer: „Жизнь и искусство“ in „Психическое начало в нравственности“. Kritika pravi, da pisatelj preveč vprašuje, a premalo odgovarja. S. dobro razlikuje altruizem od kristj. ljubezni: prvi je nekaj izraz npravnega nagona nepok. arjenega človeka, a druga osnovana je na naši veri. Vidimo, da Vl. S. ne pritrjuje onim, ki hočejo z altruizmom zameniti kristj. ljubezen. „Soradovanje“ je lahko nenpravo (če se ne pr. veselimo vkupe s pijancem itd.), „sožalje“ pa je npravo tudi proti pijancu itd. Seveda je lahko soradovanje tudi čisto npravo. Mi vsi vemo, da sožalje, čegar ne vodi kr. npravnost, lahko vodi k zločinom, kakoršnih je bila n. pr. polna franc. „velika“ prekucija. Seveda v tem vprašanju pobija S. posebno Schopenhauerja. Prirodno sožalje neodgojeno v kristj. ljubezni poraja t. zv. svetsko bol, kakor jo vidimo n. pr. jako izraženo v Byronu. Lepo pravi S., da le kristj. ljubezen ne pozna nikakih mej, ugovarjajo pa trditvi Solovjeva, da je čustvo prirodnega sožalja osnova npravnosti: on je osnova altruizma, a ne kristj. npravnosti, kar v drugej razpravi S. priznaje nekako sam.

V drugi razpravi pravi S., da sožalje, torej altruizem, stoji na čutu enakosti, iz katere je izvzet le odnosaj med roditelji in otroci, nejednakost pa da je tu le slučajna. Obžaluje drugega, stavim se v njegov položaj in tako stopam v neko enakost z njim ter čutim potrebo, da mu pomorem po možnosti. Malo čudna pa bi bila enakost s kakim morilcem itd., katerega vendar lahko obžalujem na drugi osnovi nego na kristjanski: altruizem ne gre tako daleč. Le vera nas uči, da vidimo v vsakem bratu. Sam S. dobro trdi, da brez vere v Boga in njegovo objavo ni pravega pojma o npravnosti. Možna so tu le neka pravila, katere si človek sam daje za svoje življenje, neobvezna za drugega. Pravo npravnost zamenjuje torej tu t. zv. življenska npravnost. Resno misleči ljudje, če tudi ne verujejo, morajo priznavati, da k tej visoki npravnosti, katero nas uči evangelje, nobena filozofija ni mogla ničesar važnega dodati. Zavestno delamo dobro le tedaj, če verujemo v dobro, t. j. v npravi red, v Providnost, v Boga. Zanimiv je tu odgovor dijakona v neki povesti Čehova učencu, trdečemu, da je vera bez del mrtva: „a dela bez vere so še slabjša, trati se samo čas“. —

C.

Ponesrečenci pa dijaštvo.

Velika nesreča po potresu povzročila je tudi med dijaštvom gibanje v podporno akcijo. V Gradcu so slovanski dijaki delavni v pomožnem komitetu, v katerem imajo več zastopnikov, napravili so tudi izboren koncert: „Velebit“ v Inomostu. „Tomislav“ na Dunaju, dijaštvo v Zagrebu in Pragi delovalo je v dobrohotni namen. Le na Dunaju, kjer je največ dijaštva, in ki bi lahko prekosil vse druge kraje, kaže se velika nemarnost v tem oziru. — Po potresu so posamičniki trudili se v vpriporitev dijaške akcije: deputacije pri rektoratih vseučilišča, tehnike in akademije naprosile so in dosegle tudi lepe vspehe z denarnimi zbirkami med profesorji: tudi nekateri posamičniki zbirali so med znanci. — ali pa naj bi to zadoscevalo? Slovensko dijaštvo poklicano bi bilo, da v svojih društvih vpripori obče ali vsaj vseslovansko di-

jaško akcijo v prid ponesrečencem. Denarnih žrtev od dijakov nikdor zahtevati ne more, pač pa bi se lahko zahtevalo, da pokažejo vsaj svojo dobro voljo, a uverjen sem, da bi izvrstno obnesla se tudi vsaka vpriporitev. — Šafaříkova proslava „Slovanskega pevskega društva“, dasi so sodelovala slovanska društva, ne more se šteti kot dijaška vpriporitev, a imela je povsem drug značaj, bila omejena na povsem drugo občinstvo, in dosegla tudi povsem drug vspeh, nego bi to bilo možno pri veliki slavnosti. Sedaj ni več čas temu ugoden, ali na jesen, oziroma zimo možno bi bilo prirediti veliko, dostojno slavnost, ki bi brezdvomno donesla nad tisoč for. dohodka, ako se priredi prav in razumno: o tem sem osvedočen, dasi sicer nisem nikakor optimist v enakih stvareh.

Pri prvem osnovnem shodu v Pratu bilo je prisotnih več slovanskih dijakov: zakaj se ni noben pozval v odbor, ni mi znano, kakor tudi ne, zakaj neumorno delujoči in požrtvovalni vodja vse akcije, dvorni svetnik g. Šuklje, ni pozval akad. društev, naj imenujejo svoje zastopnike, — dasi je sam povdarjal potrebo tega takrat pri shodu, kakor tudi pozneje, in dasi sem mu nasovetoval to. A radi tega ne bi se smelo dijaštvo, dasi nekako prezirano, odtegniti delovanju. — Med kranjskim dijaštvom samim ni bilo možno doseči zadostnega zanimanja; v „Sloveniji“ našlo se je celo od nekaterih strani nasprotovanje vsemu, povsod vladal je pesimizem. A česar Slovenci ne zmorejo sami, to doseže zveza vseh slovanskih društev, ako se uže omejimo na slovansko dijaštvo. In uprav pri tej nesreči pokazala se je slovanska vzajemnost, tako, da nikakor ne dvomimo, da bi pozivu slovanskega akad. društva ne odreklo nijedno slovansko društvo. A Slovani na Dunaju imajo priznanih umetnikov, imajo elitnega občinstva toliko, da iz lastne moči lahko napravijo krasno in vspešno vpriporitev. Pozabiti pa ne smemo na nemško Dunajsko občinstvo, ki je baš sedaj sijajno dokazalo svojo radodarnost, ter se ne dá odvracati od dobrotelstva po nobenih političnih mahinacijah.

Nasovetoval sem sicer osnovitev akad. podružnice v Dunajskem podpornem odboru, ali tam bili so nekateri opravičeni pomisleki proti temu, zlasti ker na sodelovanje vsega dijaštva pri političnih nasprotstvih ni se dalo računati. Privatno obrnil sem se potem, da pozvem dotična mnenja, na vsa dijaška društva in zaveze, katerih je blizu 100. — a le od osmih dobil sem oficijalno naznanilo, da so v vsakem slučaju pripravljena sodelovati (ta so: „Allg. Studenten Unterstützungsverein“, „Danica“, „Deutsch akad. Lese- und Redehalle“, židovska „Kadimah“, kat. „Norica“, „Polonia“, (pozneje razpuščena), „Sic“ in „Wiener akad. Friedensverein“.) Privatno zagotovilo se mi je sodelovanje „Zvonimira“, „Zore“, „Balkana“, „Tomislava“ in kat. „Austrije“. — Razum tega računati je treba na pomoč in delovanje nekaterih gospodov zunaj društev. Kljub temu sedaj ni kazalo pričeti ničesar, v jeseni lahko prične „Slovenija“ nadaljnje delovanje na dosedanjih podstavah, in v to so ji moje skromne moči vedno na razpolago.

Dà ni bilo možno računati na nemško-nacijonalna društva, zakrivilo je največ dotično časopisje, ki celo nesrečnike proganja s politično srditostjo, zakrivila je tudi naša politika z baš sedaj perečim „Celjskim vprašanjem“. Čehi se morda premislijo in se ne bodo več protivili, kakor so se meni — češ, da je zadoščala „Šafaříkova proslava“.

Nadejamo se torej, da slovansko dijaštvo popravi svojo dosedanjo zamudo, da zlasti „Slovenija“ opusti svojo dosedanjo brezbriznost, kajti opravičena bila je nje

obsodba: „ako se ona ne pobrini za stvar, kaj hočemo in moremo posamičniki in tuji doseči“, ki mi je bila mnogo-krat v odgovor. V jeseni torej popravi naj slovensko dijaštvo svojo dosedanje zamudo in pokaže, da ima srečo za nesrečne rojake.

Ta fakta objavil sem, da si morda komu neljuba, ker se naadam od njih vspeha; ker srčno želim, da tudi dijaštvo pomore bednim rojakom. Trudil sem se in deloval sem v zvezi z nekaterimi prijatelji, a moje moči niso bile zadostne. — v slogi pa je moč! Sporočilo se mi je, da so se širile govorice, da delujem iz častihlepnosti ali celo iz sebičnosti. Ne zdi se mi vredno, zavračati teh polostij. Rad sem žrtvoval čas in denar, da nisem dosegel onega vspeha, kateri sem si obetal, a krivda ni moja, krivda je drugih. In ti naj jo sedaj izbrlžejo in poravnajo!*)

F. Göstl.

Psihologija Slovanov. Prof. Sikorski je na poslednjem običnem zboru Kijevskega slavjanskega Občestva govoril o svojstvih Slovanov v primeri s človekom evropskim. Rekel je med drugim, da Slovani v obče in Rusi posebej se odlikujejo po nagnenju k notranji analizi, posebej npr. v etnologiji. Kar je okoli njega, ruskega človeka malo zanima. On izhaja brez zunanjega komforta; on je zadovoljen s preprosto zunanostjo, ne išče prikladnosti in ceni nad vse drugo toplo dušo in odkrito srce. Na različnih mednarodnih razstavah umetnosti zapaziš na slikah ruskih umetnikov ubožstvo kolorita, istočasno pa obilje in globino psiholoških tem. Isto opazujemo tudi pri znamenitih pisateljih, n. pr. pri Lermontovu, Turgenjevu, Dostojevskem. Nekaj podobnega zapazujemo tudi v drugih pojavljenih življenja. Na tak način kultura duha, v nasprotju s kulturo prirode, sestavlja odlikujočo črto slovenskega narodnega genija. To vidimo jasno tudi v aktu samoohranjenja. Od leta 1818. so v prvič napravili statistiko samomorov; vidimo, da se ti množijo, da pa jih je najmanj med Slovani, zlasti ruskimi.

Postopanje nemških velikošolcev proti slovenskim v Gradcu dobro označuje Dunajska „W. Allg. Ztg.“, ki piše med drugim: Vsako vseučilišče je ponosno, ako je pošeščajo dijaki drugih narodov, a Graško nemško-nacionalno dijaštvo smatra to sramotoj. Nemški dijaki se čutijo gospode na Graškem vseučilišču in smatrajo slušatelje drugih narodnostij tujimi vsiljenci. Rektor pa molče dopušča nezakonitosti proti drugim nenemškim narodnostim. Med slovenskimi in nemškimi dijaki so dvoboji na dnevnem redu, in vedno so le „burši“, kateri izživljejo prepir. Slovenske dijakke, kateri se drzno govorijo med seboj na ulici na svojem materinem jeziku, inzultujejo na najnesramnejši način nemško-nacionalni dijaki. . . . V takih okoliščinah seveda trpi avstrijski značaj vseučilišča. — Pošteni Nemci razvidijo torej sami to nedostojno postopanje; toda nedostaja jim volje, da bi odpravili te neznozne razmere, katere so malo ali nič ne boljše tudi na Dunajskem vseučilišču.

Ovaduštvo med dijaki se je pokazalo v Slovencih v prvič kot sad latinizatorske odgoje — „na katoliški podlagi“. Še le „načela“ d. r. Mahnič in njegovih učen-

cev so porodila to črno spako, katera se je pojavila v Ljubljani, deloma tudi v Gorici in celo na Dunaju. Trebalo je „Rimskega Katolika“, kateri skoro na vsaki svoji strani kliče državo in policijo na pomoč proti slovenskim radikalcem, framonom, „razkolnikom“, rusofilom, panslavistom itd. Nikako čudo, da taka „katoliška načela“ ne ostanejo brez vpliva na nerazsodno mladino, kateri se brezplačno pošilja omenjeni list, da ga čita in se uči lepih (?) lastnostij od svojega mojstra. — Slično ovaduštvo se je pokazalo te dni na gimnaziji v Dubrovniku med hrvatskimi in srbskimi dijaki. To izvira večinoma iz starega nasprotstva med Hrvati in Srbi, a v njem je tudi nekaj latinizatorskega, ker srbske dijakke so n. pr. dolžili „proselitva za pravoslavje“ itd. Stroga preiskava je končala z oprostjenjem srbskih in kaznovanjem Hrvat. dijakov.

Ženska učenost. Profesor in učenjak Maks Müller v Oksfordu pravi o izpremeni svojega mnenja o ženskem vprašanju: Poprej sem bil odločen nasprotnik ženske učenosti, no sedaj sem v tem pogledu do cela izpremenil svoj nazor, in štejem to za jeden največjih uspehov naše dobe. Dejanski, veselo je gledati, kako se učijo mlade deklice. Mladi možiki gledajo, da bi delali po možnosti manj, mlade deklice pa delajo, kolikor je v njih močeh in še preveč. Vrh tega je njih način, učiti se sistematičnejše, in radi tega je njih znanje tudi temeljitejše. Jaz bi želel, da bi se možiki učili od deklet, kakó je treba učiti se.

Društvo ruskih žensk v Črnoveh je otvorilo svojo šolo za šivanje ženske obleke. V šoli je izborna strokovna učiteljica. Namen šole je pridobiti mnogim ruskim dekletom zaslužka s tem, da se more naročiti pri njih vsakatero žensko delo. Črnovski ruski rodoljubi so se zavezali dajati mesečne podpore, da se more tako vzdržati šola.

Ženski medicinski zavod v Petrogradu otvorijo 1. 1897; v njem bodo vsposabljali ženske posebej k zdravljenju ženskih in otroških bolezni. Sprejemale se bodo osebe izključno krščanskega veroizpovedanja, stare 20 do 35 let, završivše vso gimnazijo. Pri vstopu bodo dolžne napraviti izpit iz klasičnega jezika. Ženske, završivše višje ženske kurze in napravivše tam podobno preskušnjo, vsprejmejo se v institut bez preskušnje. Završivši kurz v zavodu bode izročen diplom na ime ženske-zdravnik. In ta diplom jim podeli pravo za praktiko na občinah podstavah z ostalimi zdravniki. Kurz bode trajal 5 let. Pri zavodu bode tudi stanovanje in hrana za tiste, ki bodo želele to. Plača za učenje bode 100 rub. na leto.

Zahvala. V akademskem letu 1894/95 so se darovali „Podpiralni zalogi slovenskih vseučiliščnikov v Gradcu“: 1. Visoki deželni zbor vojvodine Kranjske v Ljubljani 200 gld. — 2. Visoki deželni zbor vojvodine Štajerske v Gradcu 150 gld. — 3. Slavno Hranilno in posojilno društvo v Ptuj 100 gld. — 4. Slavna Posojilnica v Celju 50 gld. — 5. Slavna Kmetška posojilnica Ljubljanske okolice v Ljubljani 20 gld. — 6. Slavni odbor okrajnega zastopa v Ormožu 15 gld. — 7. Gospod Fran Sal. Pirc, dohodkar benedikt. samostana v St. Pavlu 5 gld. — 8. Gospod dr. Jakob Sket, c. kr. gimnazijski profesor v Celovcu 5 gld. — 9. Gospod dr. Gvidon Srebr, odvetnik v Brežicah 5 gld. — 10. Gospod Miha Vošnjak, drž. poslanec v Celju 5 gld. — 11. Gospod Miha Jezovšek, ces. kr. notar na Vranskem 4 gld. — 12. Gospod Fran Hrašovec, c. kr. okrajni sodnik v pok. v Gradcu 3 gld. — 13. Gospod Anton Kupljen, c. kr. notar v Črnomlju 3 gld. — 14. Gospod Fran Zelezinger, c. kr. gimnaz. prof. v Gradcu 3 gld. — Za vse te blagodušne darove se podpisani ovrabilni odbor „Podpiralne zaloge slovenskih vseučiliščnikov v Gradcu“ v imenu ubogih in podpore vrednih visokošolcev prav toplo zahvaljuje ter prosi vljudo nadaljnjih podpor. — Za ovrabilni odbor „Podpiralne zaloge slov. vseučiliščnikov v Gradcu“:

Dr. Gregorij Krek,
c. kr. vseučilišni profesor in akademik,
predsednik in blagajnik.

Gojmir Krek,
t. č. tajnik.

*) Gledé na notico o „Tomislavu“ v št. 23. pojasnil nam je dopisnik, da z na-ivanjem „hrv. društvo“ ni pregrešil ničesar, ker letos ne šteje nobenega Slovenca med člani, — da se mu je svota imenovala od verodostojne strani, a sam jo je označil tudi le kot aproksimativno; — da je sicer žalostno, ako se izleta ni udeležil noben Slovenec, da pa njega, ki je baš v tej stvari mnogo in v uspehom posredoval za društvo, ne zadeva nobena krivda, ker je bil slučajno zadržan, in je tudi opravičil pozneje svojo odsotnost pismeno. — Zlega namena torej nikjer ni bilo. Op. uredn.